

Cronica internă

Obștiile satești pentru arendare de moșii*)

Până azi s'au înființat 53 tovărășii satești pentru arendări de moșii, din ele :

6	au intrat în exploatare în 1903 sau înaintea acestui an.
8	" " " " " 1904
3	" " " " " 1905
29	" " " " " 1906

7 vor intra în exploatare într'un an viitor.

Greutățile ce au avut ele de învins au fost și sînt încă multe și mari, datorite unor cauze de origină foarte deosebită.

Dorința, de pildă, de a avea pămînt, de multe ori nevoia de a scăpa cît mai curînd de învoeli grele a făcut ca sătenii să piardă din vedere măsurile de luat pentru a asigura tuturor parte la moșie și o exploatare liniștită și rodnică.

Înainte de votarea legii asupra obștiilor și din nenorocire chiar azi, sătenii prea încrezători într'unii din ei, dau procură acestora, care fac contractul sau depun garanția pe numele lor. Pe urmă se fac stăpîni de fapt pe moșia luată cu banii altora. Tovărășia de la Comana din Vlașca, fiind-că la înființarea ei nu avea la îndămină legea obștelor, votată mai tirziu, s'a luptat cu moartea timp de 3 ani, și a plătit peste 50,000 lei, fără nici un drept, mandatarilor ei de rea credință.

Sînt obștiile care au fost aranjate conform legii, însă în care nu s'a hotărît dela început cum se va face împărțeala pămîntului. Unii, deși lipsa de pămînt era mare, au luat până la 150 h. pentru ei, pe cînd alții cu nevoi mai mari, nu aveau decît unul sau două. În aceste obștiile dela început—și cu drept cuvînt—s'a așezat vrajba și neîncrederea. Această cauză de greutate se putea lesne înlătura prin înființarea unei cooperative de producțiune după statutul tip al Casei Centrale, statut scos din însăși experiența obștiilor.

În acest statut se prevede mai întii ca moșia să se împartă în tar-

*) Articolul de față a servit ca material pentru o parte din conferința ținută de autor la Congresul Băncilor populare, din 5 Septembrie a.c.

lale mari după calitatea pământului, fiecare membru luind din fiecare din aceste tarlale după puterea sa de muncă și nevoile familiare, însă fără a depăși un maximum, care va varia după moșie și numărul membrilor tovrășiei. Darea loturilor fiecăruia să se facă prin tragere la sorți.

Preutendeni obștiile au de luptat cu mulți vrăjmași, atât dintre săteni, cât și dintre „puternicii pământului”.

La Comana cel ce-a apărat mai tare pe mandatarii de rea credință, care puseseră mîna pe moșie în dauna obștei, a fost primarul satului. La Arsache în Vlașca arendașul interesat să omoare tovrășia a găsit sprijin în receptorul fiscal, din fericire azi destituit. La Pomirla și din nenorocire în întregul județ Dorohoi, unde înflorește trustul fișeresc mai puternic, administrația locală de sus până jos este principala piedică ca obștiile să meargă bine. Tot în acest nenorocit județ prin faptele unora dintre noi, o licitație de moșie s'a amînat de 2 ori pînă azi, fiindcă funcționarul ce trebuia să o prezideze, apărător pe față a trustului de arendași străini, a lipsit fără nici o cauză justificată. A stat la moșie ca licitația să nu se fie și obștea să se descurajeze. Nu am cuvinte destul de tari și nu se pot lua măsuri destul de strașnice contra unor slujbași publici, care au atât de puțină conștiință de datoriile și răspunderea lor.— Toți aceia ce-au făcut apel la Casa Centrală au putut constata ajutorul ce l'au căpătat, ea a făcut singură cercetări, anchete contradictorii, a lămurit pentru alte administrații unde era dreptatea și a izbutit în cele mai multe cazuri ca vinovații să și ia pedeapsa.

În cele mai multe cazuri Casa-Centrală a găsit bună-voința administrațiilor centrale. În deosebi d-l Ministru al Domeniilor, a știut să lase la o parte ori-ce considerație cînd a fost vorba de a sprijini împreună cu Casa Centrală, dobîndirea dreptului călcat al vre-unei obștii.

În situația de azi avem nevoie nu numai de bună-voința autorităților, dar și de ajutorul lor neînterupt și de fapt. Căci pe lîngă acești vrăjmași, de care vorbeam mai sus, este fostul arendaș sau arendașul vecin ; unul se găsește scos din moșie, cell'alt în neputință prin concurența liberă ce se face, de-a specula munca și sărăcia cum făcuse pînă acuma. Aceștia din urmă sînt încă prea puternici și sătenii nu vor putea învinge ori cît de tari ar fi cînd, administrația publică nu le va da ajutorul ei. Numai cu acest sprijin se va putea eși dintr'o stare rea și învechită, în care se luptă de o parte muncitorul istovit și adus la sapă de lemn, iar de alta cel ce are la spatele lui nu numai capital, dar și un întreg sistem de acaparare al pământului, din care face un monopol în folosul lui.

Bună-voința adusă de administrațiile publice s'a arătat prin arădările făcute obștelor :

Din 53 moșii arendate de ele

Statul le-a dat	32
Eforia Spitalelor Civile	4

Eforia Sfintului Spiridon	2
Casa Școalelor	3
Comunele	3
Așezămîntul Nifon	1
Iar Proprietarii	8

O mențiune specială trebuie făcută Eforiei Spitalelor Civile, care a urmat pilda Statului, pildă care din nenorocire nu a fost urmată de Eforia Sf. Spiridon. Din partea unei instituțiuni publice de bine-facere, cu moșii în părțile țării unde arendășia cea mai asupritoare este în floare și țărănul stă mai rău, este neexplicată îndărătnicia pe care această instituție a arătat-o pentru apărarea unui interes general așa de mare ca cel ce ne ocupă.

*

Dar pe lângă aceste greutăți pe care tovărășiile de arendare le înfățișează pentru a se constitui și a cultiva în liniște și care cu înlesnire pot fi înlăturate, sînt și altele, legate de starea actuală a sătenilor sau de piedicile pe care timpurile trecute le-au adunat până azi.

Mai întîi de toate în ce condiții se găsesc mai mulți din membrii obștii care vrea să arendeze? În afară de cîte-va cazuri foarte rare, dorința de a arenda la dinșii nu este isvorită, cum se înfăptuiește de obicei, din nevoia de a-și întrebuința economiile ce au sau cunoștințele speciale în ale agriculturii; este în cazul cel mai bun impusă prin lipsa de pămînt de cultură și din nenorocire de cele mai multe ori pentru a scăpa de condițiile sălbatice ce-i împune vre-un arendaș speculator.

Aceasta reiese chiar din împărțeala obștelor pe județele din țară, în Moldova, de o întindere mai mică, unde țărănul este într-o stare mai proastă ca cel din Muntenia și unde are mai puțin spirit de inițiativă, găsim proporțional un număr mai mare de obștii de arendare. În județele în care învoelile sînt mai grele, tocmai acolo mișcarea pentru arendare este mai puternică.

Aceasta mai reiese și din prețurile oferite la licitație de țărani, cari plătesc cu rodul pămîntului adesea ori, dar mai cu seamă temerea de a nu prelungi starea de robie în care se găsesc cîte-odată.

Să dau cîte-va pilde:

La moșia Trestenicul din Vlașca s'a sporit arenda dela 50,000 la 91,800 lei adică cu 83%.

La Vărești Obedeni (Ilfov) dela 61,000 la 91,220 lei + 20,000 lei ecarete, adică cu peste 50%.

La Tăutești (Iași) dela 10,125 la 15,000 lei cu 50%.

Poposiți (Botoșani) cu 43%.

Andreșeni (Iași) cu 130%, iar pentru cele 27 moșii date de stat obștelor în arendare—cu o îndrumare de 14765 hec. și o arendare de 389,571 lei—sporul arendeii a fost de peste 60%.

Schimbatu-s'a ceva în ceva în acești ani din urmă, ani rei de po-

rumb, care să justifice aceste sporuri de arendă? Sporirea populației nu a fost destul de mare ca să explice aceste ridicări. Drumuri de fer noi nu s'au deschis ca după 1881, terenuri noi de cultură nu s'au deștalat, pământul nu s'a lucrat mult mai bine, piețe noi străine nu s'au găsit, nici prețurile cerealelor peste hotare nu s'au ridicat mai mult. Ridicarea arenzilor s'a făcut mai cu samă de unii speculatori cari își bazează socotelile lor nu pe creșterea producțiunii moșiei, dar pe specularea nevoiei de pământ și lipsei de pășune. Această speculă a fost înlesnită în Moldova mai cu samă prin acaparări de întinderi mari, cari si-lesc pe țărani să treacă prin ori-ce condiție a arendașului.

Dacă multor proprietari particulari le este greu să ceară numai cit face moșia în adevăr, administrațiile publice trebuiesc să dea pildă gândindu-se mai departe. Pe lângă grija ce trebuiesc să aibă de a nu istovi pământul și mijloacele lui de muncă, ele mai au menirea de a ocroti pe cei mai slabi și să îngrijească de aceste urcări fără nici un teimei.

Această grijă a avut-o cea dintâi instituție de cultură românească Academia Română.

Intr'o licitație publică ținută în cursul acestui an, s'a oferit pentru moșia ei, Moara Grecilor din Vaslui 68,000 lei, în loc de 28,000 lei arendă anuală pentru periodul 906/907. Cu drept cuvânt Academia Română s'a îngrijat de această sporire prin nimic justificată, și în unanimitate a respins oferta obținută și a hotărât ca pe viitor și condițiile de arendare să se prevadă:

- a) Întinderea de pământ pe care arendașul este dator să o dea țăranilor pentru hrana și a vitelor lor;
- b) prețul maxim pentru chiria pământului și pentru pășunatul vitelor;
- c) prețul minimum al muncilor agricole făcute în bani;
- d) pentru moșiile unde cultura se face prin învoeli cu dijmă, contractele de arendare să fixeze un maximum al acestor învoeli.

Trebue să menționăm că azi Statul nu are încă întocmit un contract obligator de învoeli pentru moșiile lui arendate.

Arendarea moșiilor statului, după cum se face astăzi, prin licitație,—duce la urcarea tot mai mare a arenzilor, și în același timp, prin toate formalitățile complicate, face adesea cu neputință arendarea obștiilor.

Ar trebui sau ca, dinainte, într'un plic închis, să fie fixat prețul arendeii,—și acordată preferință obștiilor,—sau chiar, și mai bine, admisă arendarea prin bună învoală, când e vorba de obștii. Legea comptabilității se opune? Nu are decit să se modifice.

Primejdia învoelilor directe este pulința relei credinți a funcționarului, dar aci nu mai poate fi vorba de rea'credință când se dă în arendă unui sat întreg, celor stabiliți pe moșie, și cari o muncesc.

Dar să presupunem că prețul a fost bine chibzuit și că obștea or-

ganizată voește să pășească. Ea se lovește adese-ori de neîncrederea proprietarului pentru plată. El cere garanția bănească și plata cișturilor înainte. Trebuie să recunoaștem în aceasta că în această privință din cei șapte proprietari cari au arendat obștiilor moșia lor, au fost mai încrezători decît administrațiile publice și unii din ei n'au avut nici o garanție.

Pentru stat și administrațiunile publice avansul de făcut este valoarea unui cișt întreg, jumătate fiind pentru garanție și altul pentru plata termenelor de 1 Aprilie și 1 Iulie, adică înainte de a recolta. Numai pentru 43 obștii cu un cișt anual de 1,200,000 lei, suma de dat înainte a fost de peste 1,000,000.

Nevoia arendării este destulă,—după cum spuncam mai sus—o dată datorită lipsei de pămînt dar de cele mai multe ori nevoia de a scăpa de noua robie în felul ei. În cele mai multe cazuri dorința de-a arenda vine nu numai după cîți-va ani răi lăsați de Dumnezeu dar și după istovirea făcută de acea moșie de arendașul speculator.

Tocmai în aceste condiții, sau în lipsă de pămînt, acestor oameni li se impune obligația de-a vărsa cîte odată cu 2—3 ani înainte garanția (Darvari, Vărești-Obedeni intră în 1908, garanția depusă 1905 și 1906; în Teleorman se pregătesc depe acuma pentru o moșie a cărei arendă expiră peste 5 ani). De unde se ia acest avans?

Dar să ne întrebăm și la ce corespundea garanția cînd a fost înființată? Ea asigură proprietarului ciștiurile și aplicarea contractului.

Dar garanția depusă de un arendaș adese-ori străin se poate ea compara cu răspunderea solidară și nețarmurită a unui sat întreg, care are case și pămînt lingă moșie, care a zidit Biserica și a îngropat moși și strămoși în cimitirul satului?

Garanția în bani trebuie ea însă suprimată cu totul? Cred că nu, fiind-că ea este un imbold la economie și este încă nevoie de imbold. Avem ca pildă propășirea băncilor populare acolo unde ele s'au ocupat de arendări. Ea trebuie însă transformată.

Cred că garanția cea mai sigură pentru administrațiile publice poate fi în afară de acea de ordin moral de mai sus, uneltele și mijloacele de muncă mai puternice și mai numeroase. Garanția să fie adunată, dar întrebuițată în dobîndirea de instrumente, vite, sămînță mai bună, care să fie întrebuițate și amanetate și care prin urmare să nu poată fi înstrăinate fără a fi înlocuite cu altele în tot timpul arendării. Valoarea lor să garanteze cișturile în cas de complectă insolvabilitate.

Se va vorbi iar de legea contabilității?

Este ea oare făcută ca să oprească binele și poporul nostru în loc? Nu, căci tot de noi a fost făcută, ea nu poate să fie o lege neschimbată, cînd sînt atît de schimbătoare nevoile țării noastre.

M'am întins poate mai mult decît trebuie asupra greutăților ce întîmpină o obște de arendare; nu am făcut'o atît pentru cei ce au încercat acest fel de tovărășie, dar mai cu samă pentru cei ce vor încerca în vi-

itor, cît și pentru a reaminti, celor ce vor cerceta starea actuală a acestor obștii, *de multele și marile piedici* de tot soiul ce au avut de întîmpinat apostolii cei d'întăi ai acestei chestiuni. Cînd ei vor judeca slăbiciunile ce vor constata, să nu uite atmosfera în care ele s'au desvoltat.

Din cele 53 de obștii organizate au fost unele care au ajuns la două degele de pieire, unele în care cheltueli foarte mari și trebuincioase s'au făcut, oameni au dat după ce mai dedeseră, au scos de unde n'aveau, și ca undelemnul pe apă, obștea s'a ridicat și a plutit din nou deasupra. Din cele 53 obște, nici una azi nu s'a desființat și toate, ca cea de la Comana, cea de la Pomîrla, au putut să învingă greutățile ce întîmpinaseră, să se vindece de rănile ce avuse prin greșelile ce se făcuseră.

Din obștiile înființate până acum, 16 au mai mult de un an de exploatare. 29 sunt înființate în cursul acestui an și 8 așteaptă, după ce au depus partea să intre în exploatare.

Ele au luat în arendă o întindere de peste 30,000 de ha. cu o valoare a arendei de aproape 1,200,000 lei. Am depus ca garanție peste 500,000 lei (să nu uităm însă că trustul fișeresc are în Moldova numai peste 200,000 ha. 3 milioane arendă). Din toate obștiile care au arendat moșiile statului, numai 2 n'au achitat cîștiul de Aprilie 1906, și mai toate au asigurat plata cîștiului de Iulie și Octombrie 1906. Să nu se uite că ele au trebuit să amortizeze într'un an sau doi toată garanția sau că au de plătit (unele până la 24% dobîndă) pentru această garanție. Și aceasta după 3 ani răi de tot. Mai toate acestea au trecut perioada pe riculoasă.

Asupra mării însemnătăți pe care o au aceste tovarășii atît din punctul de vedere al economiei naționale, cît și din punctul de vedere social și național, romînesc,—vom vorbi altă dată.

Vintilă I. C. Brătianu
